

Wprowadzenie

Zmieniające się realia geopolityczne i rosnące napięcia międzynarodowe wymuszają na państwach i organizacjach międzyrządowych ciągłą adaptację strategii bezpieczeństwa oraz innych dokumentów tego poziomu, aby sprostać współczesnym wyzwaniom. W ramach tematu niniejszego działu, który zatytułowany został przez zespół redakcyjny *Militarny i pozamilitarny wymiar wschodniej polityki bezpieczeństwa po agresji Rosji w 2014 r.*, przedstawiamy przegląd analiz naukowych, które pogłębiają zrozumienie kluczowych aspektów bezpieczeństwa w kontekście agresywnych działań Rosji oraz ich wpływu na sąsiednie regiony i instytucje międzynarodowe. Autorzy omawianych poniżej artykułów przyglądają się zarówno militarnym, jak i pozamilitarnym aspektom współczesnych zagrożeń – od ewolucji strategii Australii wobec dynamiki Indo-Pacyfiku, przez krytyczną analizę bezpieczeństwa wodnego na Ukrainie, aż po wpływ wojny na Ukrainie na politykę UE w Kaukazie Południowym i przyszłość koncepcji obronnych NATO.

Dział otwiera artykuł *NATO's Warfighting Capstone Concept: How Able to Anticipate the Changing Character of War?*, w którym zbadano zdolność koncepcji NATO do przewidywania ewolucji charakteru konfliktów zbrojnych, w szczególności w kontekście rosyjskiej inwazji na Ukrainę. Autor podkreśla, że chociaż sama natura wojny pozostaje niezmienna, sposób jej prowadzenia oraz rozwój nowych taktyk i technologii wymagają ciągłej adaptacji strategii. NATO stoi przed wyzwaniem dostosowania swoich operacji do sytuacji, w której przeciwnicy, w tym Rosja, coraz częściej stosują działania poza tradycyjnym schematem „pokój-kryzys-konflikt”, co skutkuje wyzwaniami dla struktur i strategii obronnych Sojuszu. W tym kontekście, w artykule zaoferowano kluczowe wnioski i rekomendacje dotyczące rozwoju przyszłych zdolności NATO, w celu zabezpieczenia wartości i interesów członków Sojuszu. Koncepcja *Capstone*, będąca podstawą rozwoju operacyjnego NATO, musi odpowiadać na zagrożenia występujące poniżej progu otwartej wojny, które obejmują działania zbliżające się do granic terytorialnych państw NATO. Praca jest ważnym wkładem w dyskusję na temat przyszłości bezpieczeństwa i strategii obronnych w NATO.

W obliczu dynamicznych zmian geopolitycznych w regionie Indo-Pacyfiku, Australia zmienia swoje podejście do bezpieczeństwa narodowego. W artykule

Australia w obliczu zmieniającej się sytuacji bezpieczeństwa na obszarze Indo-Pacyfiku podjęto analizę przesunięcia w strategii obronnej Australii, szczególnie w kontekście rosnącej potęgi Chin i wpływu na regionalny układ sił. Rosnąca obecność Chin w Indo-Pacyfiku, intensyfikacja działań dyplomatycznych i militarne ambicje wymuszają adaptację polityki australijskiej w celu zachowania międzynarodowego porządku opartego na zasadach (rules-based international order). W związku z tym Australia inwestuje w minilateralne sojusze, takie jak Quad i Aukus, oraz w rozwój współpracy bilateralnej, aby zabezpieczyć swoje strategiczne interesy. W artykule podkreślono również znaczenie podejścia angażującego całe społeczeństwo (whole-of-nation approach), które integruje nie tylko tradycyjne instytucje państwowe, ale także szersze zasoby obywatelskie. Nowa strategia ma zapewnić Australii odporność w zmieniającym się środowisku bezpieczeństwa, gdzie czynniki społeczne i technologiczne odgrywają kluczową rolę. Autor analizuje również działania Australii na arenie międzynarodowej oraz potencjalne scenariusze rozwoju sytuacji w regionie Indo-Pacyfiku w nadchodzących latach.

Autor kolejnego artykułu *The War in Ukraine as a Factor in the Foreign Policy of EU in the South Caucasus* analizuje wpływ wojny w Ukrainie na politykę zagraniczną Unii Europejskiej wobec Kaukazu Południowego, gdzie wojna ta przyczyniła się do osłabienia rosyjskich wpływów w regionie oraz wzrostu roli UE jako międzynarodowego aktora. Autor stosuje metodologię jakościową, korzystając z szerokiego zbioru źródeł, aby ukazać, jak UE dostosowuje swoje strategie w odpowiedzi na zmieniające się oczekiwania państw regionu, takich jak Gruzja, Armenia i Azerbejdżan. W analizie wskazuje, że po wybuchu wojny na Ukrainie UE zwiększyła swoje zaangażowanie, próbując wypełnić lukę powstałą po zmniejszeniu się wpływów Rosji. W opracowaniu podkreślono także napięcie wynikające z tzw. „luki oczekiwań i zdolności” (capabilities-expectations gap), która staje się coraz bardziej widoczna, gdy mniejsze państwa oczekują większej stabilizacji i wsparcia ze strony UE. W artykule dostarczono istotnych informacji o politycznych realiach regionu, zwracając uwagę na zmienne geopolityczne, które wpłynęły na relacje UE z państwami Kaukazu Południowego, oraz przedstawia rekomendacje dla przyszłej strategii UE w tym regionie.

Zagrożenia hybrydowe dla bezpieczeństwa Polski ze strony Białorusi po 2020 r., to kolejny artykuł niniejszego działu. Jego autorzy wykazują w nim agresywną naturę białoruskiej dyktatury oraz poddają analizie jej wrogie działania wobec sąsiednich państw demokratycznych. Przedstawione w artykule wybrane rodzaje agresji hybrydowej stosowane przez reżim białoruski wyraźnie wskazują charakter zagrożeń wobec państw demokratycznych graniczących z Białorusią. W oparciu o badaną problematykę, Autorzy stwierdzają, że środki podejmowane przez kraje demokratyczne w celu przeciwdziałania agresywnym działaniom są wyraźnie niewystarczające i często nieskuteczne. Według nich, głównym powodem

takiej sytuacji jest brak zbiorowej strategii i realizacji aktywnej i skoordynowanej polityki państw demokratycznych wobec Białorusi.

W artykule *Gospodarka Naddniestrza jako przykład funkcjonowania separatystycznego obszaru ekonomicznego*, jego Autor dokonuje próby analizy gospodarki separatystycznego Naddniestrza jako części systemu gospodarczego Republiki Mołdawii oraz regionu. Autor stawia tezę, że istnieje model czerpania korzyści z faktu istnienia obszaru separatystycznego, w którym uczestniczą obywatele zamieszkujący całe terytorium Republiki Mołdawii. W dalszej części tekstu, Autor dokonuje oceny prawdopodobieństwa dalszego trwania obszaru gospodarczego, niepodlegającego jurysdykcji konstytucyjnych władz Republiki Mołdawii, szczególnie w kontekście wojny na Ukrainie oraz proeuropejskiego kursu rządu w Kiszyniowie. W artykule wskazano również rolę Federacji Rosyjskiej w całokształcie zaistniałej sytuacji w tym regionie.

Celem kolejnego artykułu *Współpraca Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego z Ukrainą w wymiarze polityczno-militarnym po 2014 roku*, jest analiza bilateralnych stosunków obu podmiotów międzynarodowych oraz wskazanie tych najważniejszych, które w znacznym stopniu mogą skutkować umocnieniem ukraińskiego bezpieczeństwa w wymiarze polityczno-militarnym, ale także jego poprawą w wymiarze międzynarodowym. Autor podejmuje próbę analizy wybranych wydarzeń i decyzji mających wpływ na kształt stosunków na linii NATO – Ukraina w tym ważnym czasie dla bezpieczeństwa międzynarodowego.

W artykule *Uwarunkowania geopolityczne zapory Nowa Kachowka w Ukrainie: weaponizacja zapór wodnych jako hydropolitycznych zagrożeń egzystencjalnych w ramach krytycznej analizy dyskursu bezpieczeństwa wodnego w XXI w.* przedstawiono analizę geopolitycznego znaczenia zapory Nowa Kachowka, której strategiczna rola uwidoczniła się szczególnie w latach 2022-2023. Zniszczenie zapory przez Rosję, a także jej wcześniejsze wykorzystanie jako narzędzie nacisku, ukazują, jak infrastruktura hydrotechniczna może być weaponizowana i stanowić zagrożenie egzystencjalne. Autor stosuje ramy hydropolityki i krytycznej geopolityki hydrograficznej, by ukazać, jak tego rodzaju infrastruktura wpływa na bezpieczeństwo regionalne i jest analizowana przez pryzmat dyskursu bezpieczeństwa wodnego. Zjawisko to jest omawiane w kontekście współczesnych wyzwań geopolitycznych i strategii obronnych państw regionu. Badanie ukazuje także, w jaki sposób strategia Rosji względem infrastruktury wodnej może wpływać na regionalne oraz globalne podejście do bezpieczeństwa wodnego. Analiza uwzględnia zarówno aspekty militarne, jak i polityczne, i jest cennym źródłem dla decydentów, którzy muszą brać pod uwagę nowe zagrożenia wynikające z weaponizacji infrastruktury krytycznej. Praca wnosi wkład w rozwój teorii bezpieczeństwa wodnego, która staje się coraz bardziej istotna w obliczu konfliktów zbrojnych w regionach o ograniczonych zasobach wodnych.

Współpraca wywiadowcza NATO w obszarze analizy zagrożeń (1999-2019) to tytuł kolejnego artykułu tego działu tematycznego. Jego Autor dokonuje analizy zakresu i celu współpracy wywiadowczej NATO w specyficznej i ważnej dla tej organizacji dekadzie. W artykule tym przedstawiono główne determinanty tego procesu, rozpatrywane zarówno w kategoriach szans, jak i zagrożeń. Powyższa analiza została przeprowadzona z uwzględnieniem doświadczeń w tym zakresie Rzeczypospolitej Polskiej, która od 1999 r. jest pełnoprawnym uczestnikiem tego rodzaju współpracy. Na zakończenie, Autor wskazuje na wyraźną potrzebę współpracy wywiadowczej w NATO stwierdzając, że osiągnięcie uzgodnionej oceny zagrożeń w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego jest kluczowym warunkiem dla zachowania jego spójności i ewentualnego zaistnienia aktów solidarności w przypadku realnego niebezpieczeństwa.

Bieżący dział zamyka artykuł *Constructing reality through language. Russia in the Western Arctic discourse*. Jego Autor koncentruje się na przedstawieniu Arktyki jako strefy specyficznej, która od 2014 r. nabrała jeszcze większego znaczenia w stosunkach międzynarodowych. W tekście dokonano analizy zagadnień, które ukształtowały zmieniającą się dynamikę w stosunkach z Arktyką, zwłaszcza w następstwie pełnoskalowej inwazji Rosji w Ukrainie w 2022 r. W podsumowaniu Autor zawiera zasadnicze wnioski dotyczące przyszłości Arktyki, stwierdzając m.in., że przestrzeganie prawa międzynarodowego będzie kluczem do przeciwdziałania destabilizującym narracjom oraz podstawą do wspierania tego szczególnego obszaru w obliczu ciągłych wyzwań politycznych i nie tylko.

Przedstawione analizy w znaczący sposób wzbogacają debatę na temat bezpieczeństwa w kontekście agresywnych działań Rosji po 2014 r. oraz szeroko pojętej polityki wschodniej. Omówione artykuły pokazują, że współczesne wyzwania bezpieczeństwa mają wielowymiarowy charakter, w którym aspekty militarne i pozamilitarne wzajemnie się przenikają. Wnioski z analiz wskazują, że niezbędne są nie tylko nowe koncepcje militarne, jak w przypadku NATO, ale także adaptacja polityk regionalnych i globalnych, aby sprostać presjom wywieranym przez agresywne mocarstwa oraz zmieniające się środowisko bezpieczeństwa. Przykładem tego są działania Unii Europejskiej w Kaukazie Południowym, które mają na celu wzmocnienie jej pozycji i wypełnienie luki po osłabieniu wpływów Rosji. Opracowania te stanowią cenny wkład w zrozumienie strategii obronnych i wyzwań bezpieczeństwa w środowisku międzynarodowym kształtowanym przez agresję Rosji po 2014 r., oferując analitykom i decydom narzędzia do lepszego przygotowania się na przyszłe wyzwania w wymiarze militarnym i pozamilitarnym.

Podsumowując, artykuły te nie tylko analizują, ale także oferują rekomendacje, które mogą pomóc decydom i analitykom lepiej przygotować się na przyszłe wyzwania w wymiarze bezpieczeństwa. Zarówno NATO, jak i Unia Europejska oraz ich partnerzy są dziś zmuszeni do rozwijania bardziej elastycznych,

wszechstronnych strategii, aby sprostać nowym zagrożeniom i zachować stabilność międzynarodowego ładu. Publikacje te podkreślają potrzebę wielowymiarowego podejścia do współczesnych wyzwań, które wykraczają poza tradycyjne modele bezpieczeństwa, oraz wskazują na konieczność ścisłej współpracy między państwami i organizacjami międzynarodowymi.

dr hab. Krzysztof Kociubiński, prof. UW

dr inż. Marek Kulczycki

dr Marek Musioł

dr Wojciech Szczerbowicz